

فاطمه السادات شجاعی،
کارشناس ارشد طراحی شهری،
دانشگاه آزاد اسلامی واحد
تهران مرکز
Fshojaie66@gmail.com

نورافشانی منظر تاریخی

احیای مرکز تاریخی «کانازاوا» با تکیه بر نورپردازی

چکیده: امروزه ارتقای سطح کیفی فضاهای شهری با فراهم آوردن امکان زندگی پیاده در شب از دغدغه‌های معماران و شهرسازان است. از آنجا که نورپردازی فضاهای شهری امکان تداوم حضور شهروندان در شب و تعاملات ناشی از شکل‌گیری منظر شبانه را سبب می‌شود، پلان نورپردازی به ویژه در توسعه و احیای بخش‌های قدیمی شهر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. این اهمیت و توجه جهانی به پتانسیل‌های نورپردازی در شهر و منظر آن، حوزه‌های مختلف را به برگزاری جشن‌ها و مسابقات نورپردازی در سطح بین‌المللی و ملی ترغیب کرده است. یکی از مسابقات مطرح در این حوزه مسابقه جهانی «شهر-مردم-نور» است که در آن پروژه‌ها برتر با توجه به معیارهایی چون کاهش سطح مصرف انرژی، جنبه‌های زیبایی‌شناسانه و اصول توسعه پایدار معرفی می‌شود. پروژه نورپردازی پارک-قلعه شهر کانازاوا^۱ در سال ۲۰۱۱ برنده جایزه سوم این مسابقه بوده است. فاز اول این پروژه در سال ۲۰۰۰ آغاز شد و فاز دوم آن در آوریل ۲۰۱۰ به پایان رسید.

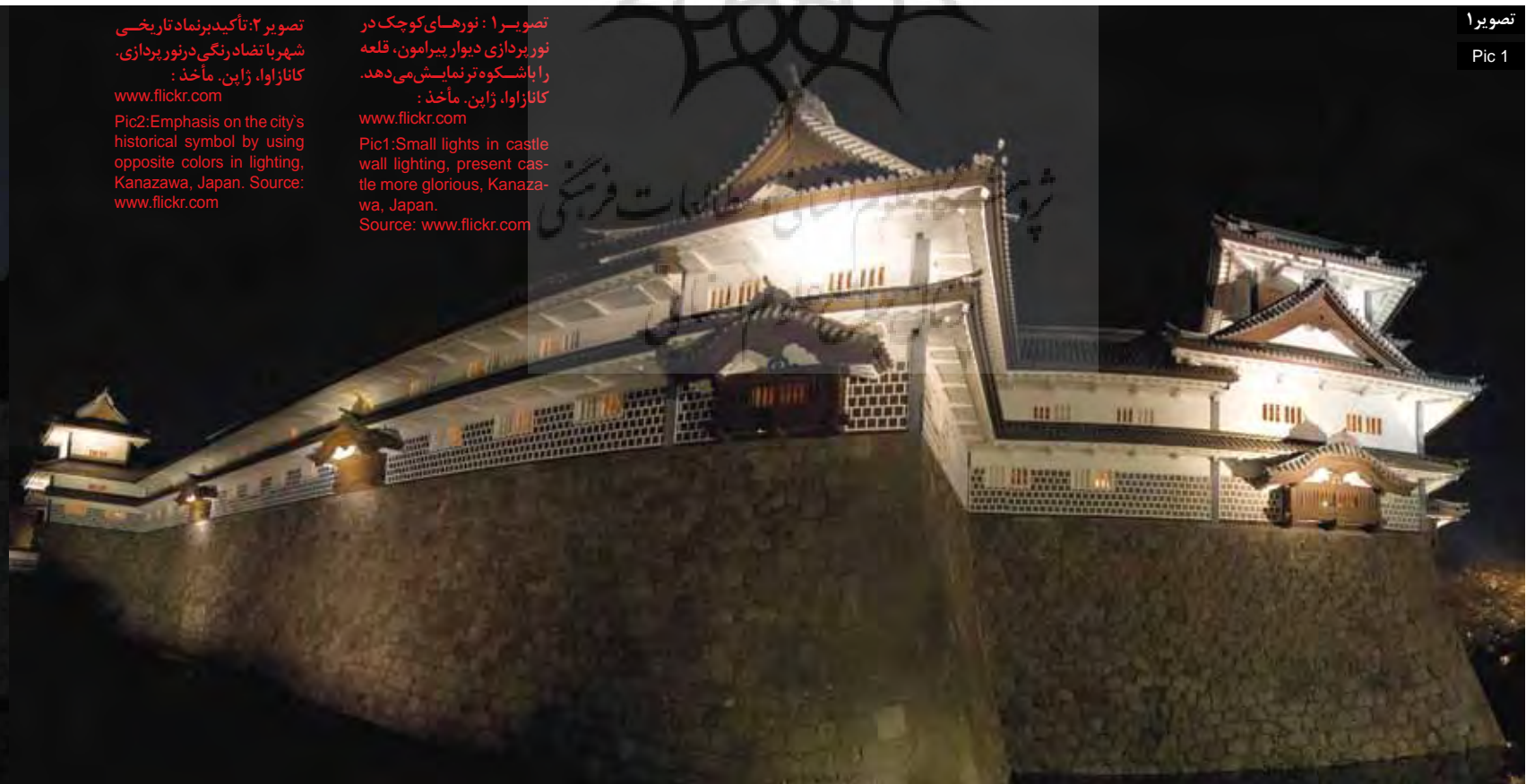
در این نوشتار نکات مثبت و منفی و تأثیرات متقابل این نورپردازی در دست‌یابی به اهداف منظر شهری به ویژه در بخش مدیریت منظر در بافت قدیمی کانازاوا مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. این پروژه توانسته از طریق ایجاد حس دراماتیک میان دو بخش جدید و تاریخی بر فرهنگ و تاریخ شهر تأکید سازد و در عین حال هویت شهر را با ایجاد هارمونی در عناصر نورپردازی شده بازنمایی کند.

واژگان کلیدی: نورپردازی، منظر شبانه، پارک-قلعه کانازاوا، منظر دور، منظر نزدیک.

تصویر ۲: تأکید بر نماد تاریخی شهر با تضاد رنگی در نورپردازی. کانازاوا، ژاپن. مأخذ: www.flickr.com
Pic2: Emphasis on the city's historical symbol by using opposite colors in lighting, Kanazawa, Japan. Source: www.flickr.com

تصویر ۱: نورهای کوچک در نورپردازی دیوار بیرامون، قلعه را باشکوه تر نمایش می‌دهد. کانازاوا، ژاپن. مأخذ: www.flickr.com
Pic1: Small lights in castle wall lighting, present castle more glorious, Kanazawa, Japan. Source: www.flickr.com

تصویر ۱
Pic 1

طرح، اقدامات در «مقیاس کلان یا همان پلاستیک شهر» (منظر دور) و «مقیاس خرد» (منظر نزدیک) صورت گرفت. کلیه اطلاعات در مقیاس خرد و پلان نزدیک با توجه به اندازه انسان و براساس حرکت آرام او درک می‌شود (رستگاری و منصور، ۱۳۸۹: ۴۷). در مقیاس خرد مؤلفه‌های طبیعی درختان کاج و گیلاس، برکه، آبشار و مجموعه سنگ و مؤلفه‌های مصنوع پل، چایخانه، فانوس قدیمی، حوض آب، مجسمه یادبود شهدای جنگ سینان، بتکده و نماد زندگی و مرگ برای نورپردازی ویژه انتخاب شد.

از آنجا که ناظر در مقیاس کلان با هدف ادراک کلی تر (نسبت به مقیاس خرد) شهر و توده‌های ساختمانی آن را مطالعه می‌کند (همان) حرکت سواره علاوه بر پیاده اهمیت دارد. از این‌رو نورپردازی عناصر مرتفع قلعه به عنوان منظر دور برای جلب نظر بازدیدکنندگان در کانون توجه قرار می‌گیرد و این نماد تاریخی در منظر شبانه کانازاوا در تمام شهر خودنمایی می‌کند. همچنین نورپردازی عناصر دیگر با نور حداقلی از شکوه قلعه نمی‌کاهد (تصویر ۱). مؤلفه‌های تأثیرگذار و شکل دهنده اصلی به منظر در مقیاس کلان، برج مراقبت و ساختمان قلعه است که با نورپردازی آبی و سفید در منظر دور از بستر خود متمایز یافت (تصویر ۲).

اقدامات طراحی

در یک دسته‌بندی کلی، اقدامات پروژه در نورپردازی محدوده جهت دست‌یابی به اهداف عبارت است از:

۱. توجه به اصل طبیعت‌گرایی

افزایش زیبایی و جذابیت بصری در پارک-قلعه از طریق برجسته‌سازی مؤلفه‌های طبیعی در تعامل با نورپردازی مصنوع به وجود آمده است. ایده نورپردازی متنوع درختان پارک به صورت نقطه‌ای و با رویکرد مجسمه‌وار به گونه‌ای اجرا شده تا در عین حفظ وحدت بصری، جزئیات عناصر قابل درک باشد. بازتاب نور نقطه‌ای به درخت یا مجموعه‌ای از درختان، طبیعت متضاد یا متناسب با هر فصل را خوانا و جذاب‌نمایی می‌کند (تصویر ۳). چوب درخت بامبو و طناب‌هایی که با فرم مخروطی به منظور محافظت شاخ و برگ درختان در برابر بارش سنگین برف در بالای درختان تعبیه شده، در ترکیب با نور، نمادی دیگر برای شهرکانازاوا محسوب می‌شود (تصویر ۴). الهام از رنگ طلایی علاوه بر یادآوری غروب زیبای کانازاوا، اشاره به شهرت شهر در طلاسازی^۸ نیز دارد که در نورپردازی، بر ترکیب طبیعت مصنوع با طبیعت تأکید می‌کند.

۲. توجه به توسعه پایدار

اقداماتی چون امتناع از نور غیر ضروری، استفاده از لامپ با کمترین درجه تولید گرما، به کار بردن لنزهایی که با نور حداقل پهنه وسیعی را روشن می‌سازد، اختصاص زمان‌بندی مشخص برای روشن کردن چراغ‌ها (۷ مرتبه در سال)، جهت رعایت اصول توسعه پایدار و دوستی با محیط زیست، در نورپردازی المان‌های تاریخی و عناصر طبیعی مد نظر قرار گرفته است. در مقابل این راهکار به دلیل عدم روشنایی سایت در تمام سال از نقاط منفی پروژه محسوب می‌شود. استفاده از محصولات روشنایی کارآمد (لامپ LED) به ارتقای سطح پویایی فضا در شب کمک می‌کند همچنین بکارگیری نورهای کوچک و رو به پایین (بدون خیرگی) و عدم بهره‌گیری از نورهای مرتفع در مجاور المان‌های مورد نظر علاوه بر کاهش آلودگی، بر رویکرد مجسمه‌وار در نورپردازی تأکید دارد (تصویر ۵).

۳. تأکید بر ارزش‌های تاریخی- فرهنگی

یکپارچه‌سازی فضای پارک و قلعه و نورپردازی ساختمان

منظر شبانه پارک-قلعه، پروژه‌ای مهم در مدیریت منظر شهری

موقعیت قرارگیری قلعه کانازاوا از دو جنبه متضاد برای مدیران شهری قابل تأمل بود: از یک‌سو جنبه قوت آن یعنی ظرفیت عطف بودن و امکان دید به قلعه از تمام سطح شهر که متأثر از شکل‌گیری آن بر بستر تپه‌مانند است و از سوی دیگر تجمع کاربری‌های دولتی پیرامون این بنا که محدوده را به فضایی آرام و خاموش در ترکیب با فضایی تاریخی در شب تبدیل می‌کرد نقطه ضعف آن تلقی می‌شد. توجه به این دو جنبه مدیران شهری را بر آن داشت تا با استفاده از پتانسیل نورپردازی قلعه هم بر نقش نشانه‌ای مجموعه در شهر تأکید کنند و هم فضای مرده و ساکت مجموعه در شب پس از تعطیلی ادارات دولتی را زنده سازند. به بیان دیگر پروژه با هدف ایجاد زندگی فعال شبانه در محدوده تاریخی پیرامون قلعه و همچنین برقراری ارتباط بصری بخش قدیم با بخش جدید شهر طراحی شده است. شاخص‌سازی پارک-قلعه به عنوان نماد تاریخی- فرهنگی شهر، سبب شناسایی و حفظ ارزش‌های تاریخی و فرهنگی شهر شده و تداوم ارزش‌های محلی را در نسل آینده ممکن می‌سازد. اهمیت نورپردازی در شب و ایجاد ارتباط بصری نماد شهر از نقاط مختلف آن علاوه بر اینکه نقش مؤثری در خوانایی شهر بازی می‌کند، می‌تواند امکان حضور گردشگرانی که در طول شب با هدف بهره‌گیری از آرامش شهر و طبیعت زیبای باغ کینوکوان به آنجا آمده‌اند را افزایش دهد.

طرح نورپردازی پارک-قلعه توسط شرکت طراحی نورپردازی «ریکو چیکادا»^۹ در سال ۲۰۰۰ آغاز شد. این شرکت با شعار خود تحت عنوان «نور، قدرت مرموز در طراحی» در سال ۲۰۰۱ نورپردازی فاز اول را آغاز کرد که شامل المان‌ها و عناصر تاریخی قلعه بود (www.architonic.com). در این مرحله نورپردازی برج سه طبقه و دروازه ورودی، انبار مهمات جنگی، برج مراقبت حیاط دوم و فضای داخلی ساختمان انجام شد. در فاز دوم پروژه، نورپردازی ساختمان قلعه، دیوار پیرامون^۷، و فضای تفرج پیاده که شامل عناصر طبیعی و نمادهای تاریخی - فرهنگی پارک می‌شود، صورت پذیرفت.

رویکرد پروژه

از دید طراحان شرکت ریکوچیکادا اهداف اصلی پروژه نورپردازی موارد ذیل عنوان شده است:

- شناساندن قلعه به عنوان نماد تاریخ ۴۵۰ ساله شهر
- از بین بردن تاریکی و خاموشی جنگل و فعال شدن آن به منظور حفظ بستر زندگی و حیات گونه‌های گیاهی و جانوری نادر
- بازگرداندن شکوه و عظمت قلعه با بهره‌گیری از نور حداقلی که تا قبل از اجرای پروژه مجموعه‌ای خاموش از ارزش‌های گران‌بهای فرهنگی و سنتی کانازاوا بود (www.chikada-design.com).

طرح نورپردازی به صورت برنامه‌ریزی شده و با خوانش و شناسایی دقیق مؤلفه‌های شکل‌دهنده به منظر پروژه به ویژه المان‌های منتخب تاریخی - طبیعی در دو مقیاس کلان و خرد مورد توجه قرار گرفت. با این رویکرد می‌توان میزان توجه بازدیدکنندگان و در نتیجه حضور آنها را که منجر به فعال شدن زندگی شبانه و شکل‌گیری منظر آن در مکان‌های آرام و خاموش می‌شود، افزایش داد.

مقیاس پروژه

در راستای ارزش‌آفرینی به محدوده تاریخی و نیل به اهداف

کانازاوا شهری به دور تاریخ

شهر کانازاوا مرکز استان ایشیکاوا، در کشور ژاپن است. هسته اولیه آن - قلعه کانازاوا - در قرن ۱۶ میلادی در بالاترین نقطه و بر روی تپه‌ای شکل گرفت و به تدریج شهر پیرامون قلعه گسترش یافت. امروزه این قلعه در مرکز تاریخی شهر قرار گرفته و جانمایی ویژه آن در قلب شهر و بر بلندی، آن را به نقطه عطفی مهم در شهر بدل کرده است. در عین حال با تسلطی که به شهر دارد و فراهم آوردن امکان مشاهده شهر، به یک نظرگاه شهری نیز تبدیل شده است. در راستای احیای بافت تاریخی شهر، این مجموعه تغییر کاربری یافت و با پارک مجاور - باغ کینوکوان^۲ - ترکیب و به فضای عمومی تبدیل شد تا امکان بازدید گردشگران را از این نماد تاریخی شهر در ادامه قدم‌زدن در طبیعت پارک، فراهم آورد. بازسازی قلعه و اجرای پروژه نور که بخشی از این احیا محسوب می‌شود در سال ۲۰۱۰ به اتمام رسید و پیش‌بینی شده است که ساخت پارک تا سال ۲۰۱۴ نیز به پایان برسد^۴ (www.pref.ishikawa.jp).

بدین ترتیب امروز مجموعه‌ای تفریحی- تاریخی در قلب شهر شکل گرفته که علاوه بر ساکنان شهر، گردشگران را نیز به تفریح و بازدید فرامی‌خواند.

تصویر ۲

Pic 2

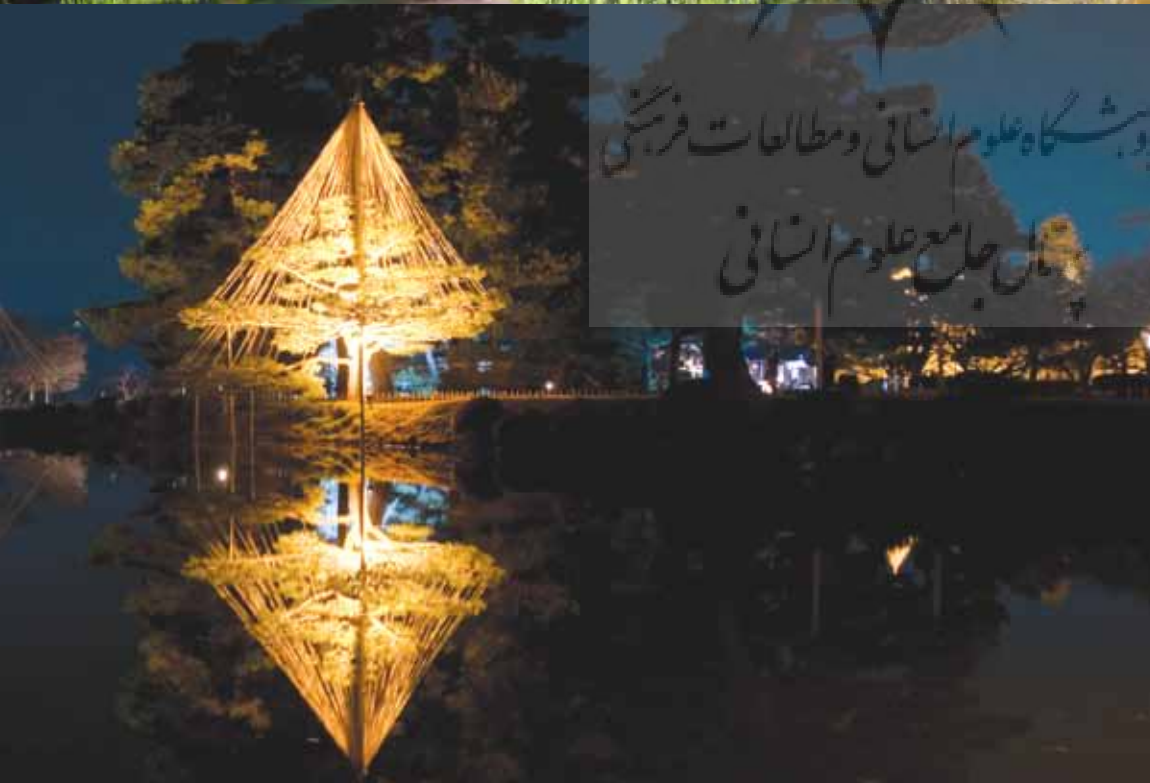

پروژه نورپردازی پارک-قلعه شهر کانازاوا با بهره‌گیری از ظرفیت نور، امتداد زندگی در شب را ممکن ساخته است. این پروژه علاوه بر توجه به پلاستیک شهر با شاخص‌سازی قلعه به عنوان نماد تاریخی در مقیاس دور، با نورپردازی المان‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی در سایت به مقیاس نزدیک نیز توجه داشته است.

تصویر ۳: یادآوری طبیعت
چهار فصل سال با نورپردازی
منحصربه‌فرد کانازاوا، ژاپن.
مأخذ: www.flickr.com
Pic3: Kanazawa's unique
lighting reminds four sea-
sons, Japan.
Source: www.flickr.com

تصویر ۲

Pic 3

جمع‌بندی

در پروژه نورپردازی پارک-قلعه شهر کانازاوا بر نقش نور به عنوان عامل مؤثر احیای زندگی در بافت تاریخی توجه شده است. طراحان این پروژه از نور هم برای تأکید بر عناصر طبیعی و شاخص‌سازی نمادهای تاریخی - فرهنگی و هم برای ایجاد امنیت و مخدوش نکردن آرامشی که عامل شهرت کانازاواست، استفاده کردند. در این راستا شناسایی و خوانش مؤلفه‌های دایم و موقت شکل‌دهنده به منظر سایت در مقیاس‌های مختلف، طرح را از سلسله مراتب خاص برخوردار کرده است؛ چنانکه با در نظر داشتن منظر دور و نزدیک به طراحی پرداخته‌اند. طراحان در منظر دور بر نشانه‌های شهر و تأثیر ذهنی آنها تأکید دارند و در منظر نزدیک به روشن ساختن فضاهای عبوری در سایت و برخورد مجسمه‌وار با المان‌های طبیعی و تاریخی در مقیاس انسانی پرداخته‌اند. پروژه نورپردازی پارک-قلعه شهر کانازاوا نمونه موفق استفاده از انرژی نور با کمترین آسیب‌رسانی به محیط زیست است که توانسته تداوم زندگی در شب و حفظ هویت تاریخی- فرهنگی منطقه را با بهره‌گیری از عناصر مصنوع موجب شود. ■

پی‌نوشت

۱. City-People-Light

۲. Illuminating the Kanazawa Castle Park

۳. Kenrokuen Garden: باغ کنروکوان از مشهورترین پارک‌های کشور ژاپن که تعاملات منظرین گردشگر هنگام قدم‌زدن در پارک و بهره‌گیری از طبیعت زیبای درختان گیلاس، جاذبه گردشگری پارک محسوب می‌شوند.

۴. ساختمانی که امروزه با نام قلعه تاریخی از آن یاد می‌شود در سال ۱۵۴۶ با هدف معبد و کاربری مذهبی برای خانواده‌ای خاص شکل گرفته است. در سال ۱۵۹۲ به قلعه تبدیل شد و عناصر حفاظتی پیرامون آن شکل گرفت. با تبدیل به دانشگاه، به صورت نیمه‌عمومی درآمد و پس از آن احیای فضا با هدف توسعه در باغ پیرامون و ساخت پارک عمومی در ۱۹۹۶ آغاز شد.

۵. Reiko Chikada

۶. Kanazawa Castle and Kahokumon-gate

۷. Kanazawa Castle Park Stonewall

۸. شهر کانازاوا برترین سازنده ورق‌های طلا در ژاپن بوده است. برگرفته از سایت <http://www.city.kanazawa.ishikawa.jp> تاریخ مراجعه (۱۳۹۱/۱۱/۲۰).

فهرست منابع

• رستگاری، زهرا و منصور، سیدمحمدباقر. (۱۳۸۹). پلاستیک شهر بعد خاموش منظر، مجله منظر، (۱۱)۲: ۴۹-۴۴.

تصویر ۴: محافظ درختان در

ترکیب با نور، نماد جدید شهر

کانازاوا، کانازاوا، ژاپن. مأخذ:

www.flickr.com

Pic4: Trees guard mixed
in lighting, new symbol of
Kanazawa, Japan.

Source: www.flickr.com

The floodlight of historical landscape

Revitalization of the historical center of Kanazawa, based on illuminating

Fatemeh Al-sadat Shojaei, M.A in Urban designer, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran. Fshojaie66@gmail.com

Abstract: Today, enhancing the quality of urban spaces through providing pedestrian night life is the main concern of architects` and urban planners` main concerns. Since urban space lighting can lead to the presence of citizens at night, lighting plans, especially in developing and rejuvenating the older urban spaces has been taking more attention. This importance and global attention to the lighting of urban landscapes, has led to various national and international lighting ceremonies and competitions. One of the most famous lighting competitions is an international competition named «City-People-Light», which is considered a premier project due to its reduction of energy consumption and incorporation of the principles of sustainable development. Lighting of Kanazawa`s castle park won this competition`s third prize in 2011. This project`s first phase began in 2000 and the second phase was completed in 2010.

In this article, this lighting project`s positive and negative points and its mutual effects on reaching the urban landscape goals are discussed and analyzed, especially in aspect of landscape managing of the Kanazawa`s older area. Through creating a dramatic sense between the modern and historical parts of the city, this project achieves to emphasize on the city`s culture and history. This article also represents and emphasize the city`s identity through creating a harmony between the light-

ing elements.

Lighting is both used to emphasize the natural elements and cultural historical symbols while keeping Kanazawa`s famous peaceful space. Recognizing the permanent and temporary landscape shaping components in various scales, makes the design to have a special cascading pattern. The Kanazawa`s castle park lighting project is a successful sample of using light energy with minimal damage to the natural environment which causes the presence of night life while keeping the area`s cultural historical identity using artifact elements.

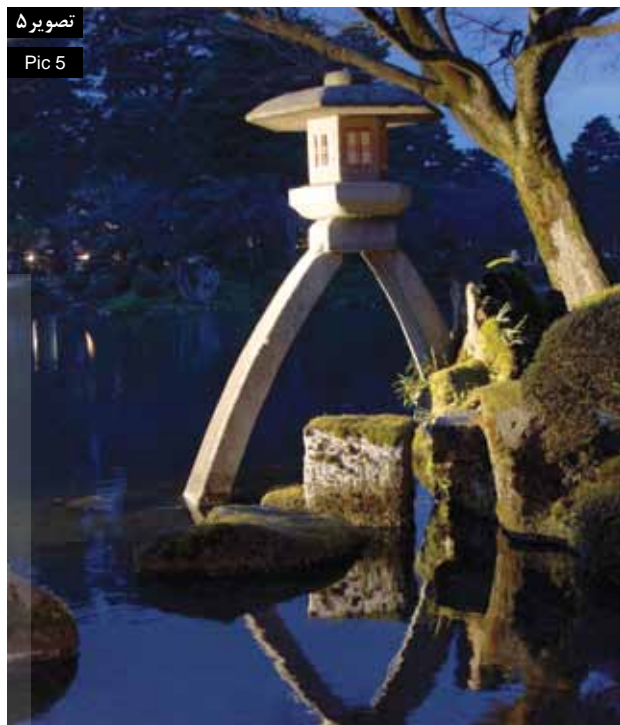
Keywords: Lighting, Nightscape, Kanazawa Castle Park, Distant Landscape, Near Landscape.

Reference List

- *City of Kanazawa*, Available from: http://www.city.kanazawa.ishikawa.jp/rekishi_e/index.html (accessed 8 February 2013).
- *History of Kanazawa Castle Park*, Available from: http://www.pref.ishikawa.jp/siro-niwa/kanazawajou/e/kanazawa_castle/history.html (accessed 9 February 2013).
- *Kanazawa Castle Park*, Available from: www.iesna.org/PDF/Awards/ia/2010%20Recipients (accessed 6 February 2013).
- Rastegari, Z. Mansouri, S.M. (2011). Urban Plastic the off Side of Urban Landscape, *Journal of Manzar*, 2(11): 44-49.
- *Reiko Chikada Lighting Design*, Available from: <http://www.architonic.com/aiabt/reiko-chikada-lighting-design/5205399> (accessed 5 February 2013).

تصویر ۵

Pic 5

تصویر ۴

Pic 4

تصویر ۶

Pic 6

تصویر ۵: استفاده از نورهای کوچک وزمینی در نورپردازی، جهت کاهش آسیب رسانی به طبیعت پیرامون. کانازاوا، ژاپن. مأخذ: www.flickr.com

Pic5: Usage of small ground lights in lighting, in order to reduce the damage to the surrounding nature, kanazawa, Japan. Source: www.flickr.com

تصویر ۶: شناسایی ارزش های فرهنگی از طریق نورپردازی المان ها در شب. کانازاوا، ژاپن. مأخذ: www.flickr.com

Pic6: Recognition of cultural values using lighting elements at night, Kanazawa, Japan. Source: www.flickr.com